

KRITIKA

Zadeva „Narodnega doma“ (*J. Vidmar*). — Slovenščina v naših časnikih (*Iv. Koštiál*). — Dve zgodovinski povesti (*J. Vidmar*). — Impresijonizem, ekspresijonizem, kubizem (*K. Dobida*). — Prevodi iz ruščine (*J. Vidmar*). — Marihorska drama (*B. Borko*). — Gledališko življenje v Primorju (*K. Širok*). — Koncert Zveze pevskih zborov (*M. Bravničar*). — Oslovska čeljust. — Nove knjige.

LJUBLJANA

/ 1925 /

ŠTEVILKA 6

Urednik, izdajatelj in odgovorni urednik: Josip Vidmar. — Ljubljana, Gledališka ulica 5/23. — Rokopisi in naročila na isti naslov. — „Kritika“ izhaja 10 krat na leto. Celoletna naročnina: 50 Din, za Italijo 20 Lir, posamezna štev. Din 5.—. — Ponatis dovoljen samo z navedbo vira.

Gradbeno podjetje
ing. Dukić in drug

Ljubljana

Bohoričeva ulica šte. 24.

MANUFAKTURNA IN
MODNA VELETRGOVINA

A. & E. SKABERNÈ

LJUBLJANA

MESTNI TRG ŠT. 10

Kdor fotografira, mora imeti
naše **3** novosti

Naš ilustrovani cenik

„Moderna fotografija.“

Brezplačno!

Našo ilustrovano učno knjigo

„Kako se naučim fotografirati.“

Samo Din 9.—.

Našo neprekosljivo razvidnico

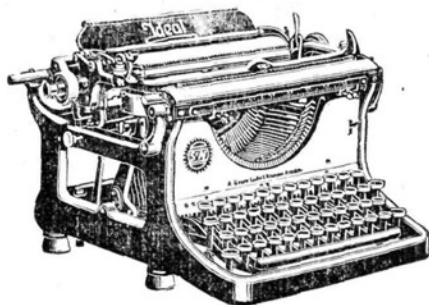
„Pravosvet“.

Samo Din 4.—.

Drogerija **SANITAS** Celje ----

Plošče, papirji, aparati, objektivni, vse pritikline

Rezervirano za turško
„Rude in kovine“
družbo z o. z.
Ljubljana

NAJBOLJŠE
PISALNE STROJE
DOBAVI
THE REX & CO.
LJUBLJANA, GRADIŠČE ŠTEV. 10.
TELEFON ŠTEV. 268.

V Ljubljani, koncem avgusta 1925.

Ze dalj časa se vrši v našem življenju pomemben boj, o katerem doletavajo v javnost določni sluhi le sem in tja. To so pogajanja pripravljalnega odbora za snujočo se Slovensko akademijo znanosti in umetnosti z društvom, ki je lastnik Narodnega doma in z »Ljubljanskim Sokolom«, ki je svoje čase v veliki meri pripomogel do realizacije ideje Narodnega doma. Ta pogajanja naj bi dosegla, da bi sedanji lastnik Narodnega doma v zmislu društvenih pravil izročil zgradbo doma Slovenski matici, oziroma njeni naslednici Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Glavni nasprotnik izvršitvi društvenih pravil pa je »Sokol«, ki je pred kratkim »enodušno in med viharnim odobravanjem sklenil« storiti vse, da bi prešlo poslopje v last »Sokola«, pri čemer se je povdarjalo, da »ta aranžma nikakor ne ovira morebitne nastanitve Narodne galerije ali snujoče se Slovenske akademije znanosti v poslopju Narodnega doma.« Opira pa »Sokol« ta svoj sklep na pravice, ki jih ima do poslopja zavoljo onega volila, s katerim je pred tridesetimi leti pripomogel, da je bilo poslopje zgrajeno.

Manj kakor juridična plat teh pogajanj, ki sploh ne more biti merodajna, zanima nas moralni nivo tistega dela javnosti, ki se v njih zrcali. — Narodni dom je bil svoje čase zgrajen kot osrednji organ vsega narodno obrambnega in narodno probudnega delovanja in naj bi bil vidni izraz narodnega duha in njegove volje živeti in kljubovati sovražnemu svetu. Ko je ta ideja v Ljubljani nastala, je bil »Sokol« eno izmed najpomembnejših in najvažnejših narodnih društev, ki je s svojim poljudnim programom uspešno vršilo probujevalno in obrambno nalogo. Bilo je morebiti celo najmočnejše orodje narodnega duha. Ko pa se je pojavila misel zgraditi osrednje zavetišče temu narodnemu delovanju, je uvidevno spoznalo, da so njegove ožje potrebe podrejene tej vse-narodni potrebi in je brez dvoma med »viharnim odobravanjem« vsega zbora sklenilo žrtvovati ves svoj društveni denar ter se tako odreči upanju na lasten dom. Tako je ravnal »Sokol« nekako pred tridesetimi leti.

Od tedaj se je življenje slovenskega naroda bistveno izpremenilo. Želja po državni neodvisnosti je veliki večini našega naroda izpolnjena. S tem je vsaj večini zajamčen neoviran narodni razvoj. Narodno probudno delo med ljudstvom je bilo dovršeno z majniško deklaracijo, narodno obrambno delo pa je važno še v neodrešenih krajih. Osrednji organ slovenskega narodnega življenja prevzema v sedanjem času nove naloge. Danes velja narodnega duha, ki se že zaveda samega sebe, vzgajati in voditi do vedno bolj čistega izraza in realizacije. Zato mora na mesto prejšnjega »bojnega« sveta stopiti korporacija, ki bo najvišji vodnik prosvetnega, to je znanstvenega in umetniškega dela med Slovenci. Ustanova, ki je nekoč vsaj po ideji predstavljala tako najvišje kulturno vodstvo med nami, je bila Slovenska matica, in gotovo ni slučajno, da je baš Slovenska matica imenovana kot naslednica dosedanjega lastnika Narodnega doma. Ali tudi Matico je čas prehitel; naši predniki, ki niso smeli sanjati o tem, kar je prišlo, niso slutili, da bo po tridesetih letih to društvo prešibko prevzeti vodstvo slovenske kulture. Toda stopnjevano prosvetno življenje je rodilo potrebo po zavodu, ki se zdaj snuje in z vso resnostjo pripravlja in ki je potemtakem edini poklican prevzeti vodstvo naroda in lastništvo Narodnega

doma — Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Taka je zahteva časa in življenja in hkrati zahteva pameti in pravičnega tolmačenja Narodnega doma.

Z bistveno izpremembo našega življenja se je bistveno izpremenil tudi pomen Sokolstva. Kakor vse obrambno in probudno delo, je postal tudi važen del sokolskega programa brezpredmeten. Do danes si Sokolstvo pred slovensko javnostjo še ni našlo za to važno izgubo v programu nadomestila; in program, ki mu je še ostal, ga postavlja popolnoma v isto vrsto z vsemi ostalimi sportnimi in telovadnimi društvi, ki jih imamo po Sloveniji. Tja se je prištelo tudi samo, ko se je jelo smatrati za jugoslovansko Sokolstvo. Zakaj sport je lahko mednaroden, društvo, ki hoče vršiti kako kulturno nalogo, pa mora biti narodno. In to neslovensko, to mednarodno sportno društvo, ki je sicer naslednik važnega narodno obrambnega društva, zahteva slovenski Narodni dom zase. S kakšno pravico? S kakšno logiko? In če se zdaj spomnimo, kako je tedaj važni narodno obrambni in probudni »Sokol« umel pravilno oceniti svoj pomen v primeri z ne prav posebno potrebnim in ne baš neobходимim Narodnim domom, da mu je žrtvoval vse svoje premoženje — in kako je pred kratkim zbor istega, toda za Slovenstvo že skoro popolnoma nevažnega »Sokola« med viharnim odobravanjem sklenil storiti vse zoper to, da bi Narodni dom prešel v last edinega legitimnega njegovega dediča — silno važne narodne ustanove — Slovenske akademije znanosti in umetnosti, moramo reči, da je bilo tisto »viharno odobravanje« nekoliko sramotno za vse nas in da dokazuje, kako je z izpolnitvijo narodnega programa pala v društvo, ki je nekoč ravnalo tako vzorno, prava uvidevnost za lastno pomembnost in prava morala. Akademija in sportno društvo! Kje na svetu je še kaj takega mogoče?

In to poslednje dejstvo je, ki me navdaja z nezaupanjem do onega zatrdila, češ da »ta aranžma nikakor ne ovira morebitne nastanitve Narodne galerije ali snujoče se Akademije znanosti v poslopje Narodnega doma«. Zakaj to telovadno društvo, ki je o sebi tako visokih misli, da se mu zdi manj poniževalno, če bi ono sprejelo Akademijo pod svojo streho, kot da bi bilo samo gost pod njeno, lahko stopi v zelo bližnji bodočnosti še korak navzdol in izjavi: »mi smo jugoslovansko društvo in ne moremo priznati slovenske akademije, marveč samo jugoslovansko, ki pa že eksistira. Zato nas tudi ni volja sprejeti jo pod »svojo« streho«, (pod streho slovenskega Narodnega doma). Da tudi tak čin ni nemogoč, zato lahko jamči slovenski javnosti ono žalostno in sramotno »viharno odobravanje«, ki je spačena podoba in smrtni krč tistega nekdanj tako požrtvovalnega navdušenja.

J. Vidmar.

Slovenščina v naših časnikih.

Iv. Koštiál.

Znano je, da je pri naših severnih sosedih od nekdanj tzv. »Zeitungs-deutsch« na slabem glasu in da imajo o tem predmetu že majhno literaturo. Najbolj se očita nemškimi žurnalistom slaba sintaksa, v drugi vrsti šele pretirana raba tujk (lat., franc., angl.) in pa napake v oblikoslovnem oziru (torej napačna sklanjatev in spregatev).

O jeziku v slovenskih dnevnikih velja približno isto, samo da rabijo naši »novinarji« razen lat., franc. in angleških izrazov, ki so jih prevzeli iz nemške žurnalistike, tudi večje ali manjše število ruskih, shrv. in čeških besed, ki bi se dale zlahka nadomestiti z domačimi. — Slab jezik v dnevnikih ima kvaren vpliv na mladi rod; saj vemo, da velik del srednješolcev ne bere drugega kot le politične liste, in posledica tega dejstva je, da pišejo dijaki v svojih nalogah enako nečisto in nepravilno slovenščino.

V opravičbo časnikarjev moram navesti, da se jim pri delu mudi in da nimajo pri rokah besednjakov, da bi za razne besede, ki jih najdejo v srbohrv. listih, poiskali slovenske istega pomena; priznati moram tudi, da se je silno težko otresti vpliva tuje sintakse, če bereš dan za dnevom po več ur nemške, srbske, hrvaške in druge liste. — V naslednjih vrsticah se obravnavajo napake v dnevnikih po gramatičnih kategorijah in paragrafih.

»Mozaikna miza«, »antikna kultura«, kako so te spake nastale? Pred obrazilom —**en**, —**na**, —**no** se morajo guturali **k**, **g**, **h** preleviti v **č**, **ž**, **š**; torej: mozaičen, antičen itd.

Grdo je, če naletiš v naših listih tu pa tam na tako obliko, kakor »v Otočacu, iz Kragujevaca, med Kruševcem in Orahovcem, Martinaceva hiša« (to naj bo Martinčeva!) Enako pišejo shrv. listi včasih: Funteka, sa Prešerenom, Erjavecu . . .

Neusmiljeno ravnaajo dnevniki s francoskimi besedami. Iz droguerie so napravili drožerijo, iz revanche revanžo, iz Versailles (izg. versaj!) Verzajski mir, iz bourgeois buržuj, iz avancement avanzma[n], — zakaj neki nadomeščajo nezveneča soglasnika (š, s), z zvenečima (ž, z)? — Morda bi se hoteli grešniki opravičiti z dejstvom, da je ljudstvo napravilo iz fr. princesse (oz. n. Prinzessin) svojo princezo, (oz. princezinjo) z zvenečim sičnikom?

Časnikar, ki piše pokoljenje, gotovo ne ve, da je ta beseda izvedena iz »koleno« (ne iz koljem); **vešča** se izgovarja v preprostem dialektu kot **veša** — kar se pa ne bi smelo vtihotapiti v tisk.

Neupravičena je čudna pisava »polen« namesto poln. Namesto druhal, ojster, duhteti, grizljaj, rudeč, rujav, razven ali razun, sinaha, kakoršen, tisek, tirjati (za dolg), butica, britko, dihur, gnjil, gnječa . . . naj se piše pravilno: drhal, oster, dehteti, grizljaj, rdeč, rjav, razen, snaha, kakršen, tisk, terjati (pač pa tirati = gnati), betica, bridko, dehor, gnul, gneča.

Množ. imenovalnik besede otrok je otroci, mestnik pri otrocih, (orodnik z otroki!). Dnevniki pa pišejo včasih: pri otrokih in narobe: z otroci. Krasno je: »z gorkimi kopelji«.

Namesto dvojine se bere včasih v časnikih množina: k obem prireditvam.

Ker se poleg »hladno popoldne« (subst.), »jesensko dopoldne« govori tudi »hladen popoldan, jesenski dopoldan«, pišejo časniki tudi namesto prislova po-, dopoldne (na vprašanje »k d a j«) napačno nominativ **-dan**, n. pr. dopoldan pride stric iz mesta.

Večkrat beremo napačni nom. hčer, mater, včasih pa narobe tožilnik hči.

Nedoločni zaimek **neki** je sestavljen iz **ne-** (prim. nekje, nekdo, nekam . . .) in zaimka **ki**, (ki se je ohranil v slovenščini samo v oziralnem pomenu); v časnikih se pa bere pogosto **nek**. Napačno je tudi »mal dar« in »bratovsk pozdrav«, ker ima prid. »mali« samo določno obliko (glasi se naj: majhen dar), enako tudi vsi pridevniki na **-ski**.

Obratno pa pišejo časniki določno obliko nam. nedoločne: »neki veliki ugledni list«, »tvoj sin je bil veliki junak«, »psihoza je že zavzela toliki obseg«.

Ne prereditko je brati: pri njemu, obratno pa: proti Trebnjem.

Kakor se rabi **rad**, **-a**, **-o** na 1. stopnji samo v imenovalniku vseh števil in spolov, ne pa kot prislov, (drugače v srbohrv.: prim. Rado ide Srbin u vojnike«, »rado smo vas imali« . . .) tako tudi na 2. in 3. stopnji (rajši, **-a**, **-e** ali **raji**, **-a**, **e**). Dnevniki pa pišejo: kmet raje dela kot moli, dekla raje pije kakor gospodinja, šli bomo raje na Bled.

S Primorskega je menda prišla napaka »bolana mati«, »bolani otroci«; nisem pa še naletel na »drobanega ptiča«, »težako breme«, »grenako kupico« ali »hladano vodo«.

V našem jeziku stoji povr.-svoj. zaimek **svoj**, kadar se nanaša na osebek iste g a stavka. Ker so pa t. zv. skrajšani stavki po svojem bistvu zavisniki, je nastala v njih pogosto zmešnjava glede na zaimke. Bral sem n. pr.: »Beračica je okradla premožno trgovko I. I., vdovo svojega pokojnega brata«. To bi pomenilo, da je bila trgovka vdova svojega brata. Glasiti se mora: »vd. n j e n e g a brata.« — »Življenje mehinkanskih žensk se razlikuje od svojih sovrstnic v drugih državah« — — — to se pravi: »od življenja njihovih vrstnic! Obratno: »s tem našo vest lojalno popravljamo« (prav: svojo; »prestala sem za **moje** otroke mnogo« (prav: svoje).

Namesto pravilnega vseh, vsem, vsemi (kakor teh, tem, temi) se bere v časnikih pogosto vsih, vsim, vsimi.

Ker se pritika -k r a t le števnikom in zaimkom (tri-, več-, ta-krat...), je časnikarski prislov n a k r a t popolnoma nemogoč. Govori se le »na enkrat«, kar je pa (ker je posnetek nemškega auf einmal) boljše nadomestiti z besedami k a r , m a h o m a , n e n a d o m a in podobnimi.

Železni naklon se tvori z besedico naj; ker pa izražajo Srbi in Hrvatje želje z II. tvornopreteklim deležnikom (brez kopule), so začeli časnikarji to posnemati v slovenščini, kar je pa prisiljeno: »bilo tako ali drugače« (prav: naj bo), »bilo sretno« (prav: naj bo —). Splošno v navadi je samo eden tak shrv. optativ: živio (kralj), živeli (slavljenci), živela (Ljubljana). Toda pisava živijo kaže, da imajo neki ljudje ta shrv. deležnik (= živeli) za 3. množ. osebo. Videl sem tudi že natisnjeno »živijo kraljica« in »živijo Hrvatje« — torej povedek v moškem spolu, oz. ednini, poleg osebka v ženskem spolu, oz. množini!

Iz dialekta so vzeli časnikarji deležnike, kakor prenešen, zagrižen, pomolžen, oskubljen, izdolbljen (kot da bi bili participi glagolov IV. vrste, prim. okrašen, zavožen, ljubljen...).

Pogosto se zamenjujejo med seboj glagoli ugasiti (prehoden) in ugasniti (nepreh.), obogatiti (preh.) in obogateti (nepr.) preživiti, -vljati (= vzdrževati, rediti, prehraniti, -njevati) in preživeti (= dalje živeti).

Namesto glagolov VI. vrste rešujem, -evati, kupujem, -ovati, izmišljujem, -evati pišejo dnevnikarji tu pa tam rešavam, -avati, kupavam, -avati... Pač pa je prav: predelavam, pokopavam (poleg -ujem), ker so dovršniki predelati, pokopati... v V. vrsti (spona: -a).

Ne vem, zakaj se rabi tolikokrat pretekli čas tam, kjer mora stati p r e d p r e t e k l i ; n. pr.: »Ko so vstopili redarji v sobo, se je X. že ustrelil« (prav: se je **bil**...).

Glagoli začeti, jeti, nehati ne morejo imeti pri sebi **dovršnikov** v nedoločniku, marveč le **nedovršnike**; torej je napačno: »vlada je začela **zvišati** plače (prav: zviševati). »Med zaslišanjem prič« se mora popraviti v »med zasliševanjem pr.«

Bodoče dejanje ne more biti izraženo s s e d a n j i k o m n e d o v r š n e g a glagola; in vendar pišejo dnevnikarji dan za dnevom tako: »pojutrišnjem **predava** g. X. v Čitalnici o koroškem plebiscitu« (prav: **bo** predaval); »jutri **poroča** poslanec Y. o polit. položaju« (prav: **bo** poročal) itd.

Učenci pa enako govoré: »v terek piše mo (= bomo pisali) franc. nalogo.

Na papirju naših časnikov se je porodilo nekaj nedovršnih glagolov, ki so prave spake: 1. **vrinjati** nam. vrvati, 2. **ukinjati** nam. ukidati (če se že mora prevzeti ta shrv. glagol), 3. **pozivljati**, -vljam nam. na-, pozivati, -vljem; 4. **po-ginjati** nam. giniti ali pogibati, 5. **ogrožati** nam. ogražati (kakor zgražati se: zgroziti se) ali ogroževati (kakor oproščevati; oprostiti), 6. **ob-, pri-, sestojam**,

-ojati nam. ob-, pri-, sestajati — sicer pa so že glagoli ob-, pri-, sestojim, -stati po pomenu nedovršni in zato ni treba niti onih na -ojam niti -ajam.

Kdor ne zna nemški, bo težko razumel tole pasivno kolobocijo: »da se sedaj od Zajednice zahteva od radićevcev razčiščenje«. Nesrečni častilec predloga od je hotel reči: »da Zajednica zahteva od r-ev razč.« Drug trpen stavek po nemškem vzoru se glasi: »Hrvati so postali radi tega tako podžgani; to bi se reklo po naše: »To je Hrvate tako podžgalo«. Včasih bereš: »postal je razburjen«, t. j.: »razburil se je«!

Ker imajo razni pridevniki (vesel, potreben, vreden...) pri sebi objekt v genitivu, so začeli žurnalisti privedati take genitivske objekte tudi trpnim deležnikom, n. pr. prešinjen rodoljubja (reci: z r-jem), prožet sovraštva, soba je natlačena poslušalcev. »Obdan od sreče«, prav: s srečo.

Slovenščina ima sploh rajša tvorni način od trpnega; prav nedomače se pa glasi takle pasiven stavek: »komisar je bil ubit od delavcev« (reci: delavci so komisarja ubili); od znancev mu je bilo ukradenih 350 Din (prav: znanci so mu bili ukrali 350 D); od strani delavstva se ta namera toplo pozdravlja (prav: delavstvo to namero toplo pozdravlja; po nekih ljudeh se je izražal dvom (prav: nekaj ljudi je izr.-o dvom).

Dnevnikarji so polni neke sintaktične napake, ki so jo že grajali filologi na mnogih krajih (Levec, Breznik, Tominšek i. dr.); namreč povratni glagolski način (refl.) ima pri sebi objekt v tožilniku (to razvado je povzročil tržaški laški dialekt): ako se jih rabi (prav: ako se rabijo, ako jih rabiš ali rabimo); da se jih upošteva (prav: da se up.-ajo, da jih up.-ajo); da bi se takega moža obesilo (reci: da bi t-ega moža obesili), ako se bo prašiče cepilo (prav: če se bodo prašiči cepili); nesrečo bi se dalo omiliti (prav: n-a bi se dala —); da se izsledi krivca (prav: krivec; ali pa tvorno: da izsledijo krivca); na kar se čitalce opozarja.

Neprehodni (intr.) glagoli nimajo II. tvorno-preteklega deležnika: časnikarji pa pogosto pišejo: pretečeni terek (reci: pretekli), zmrznjen berač (reci: zmrzel), otečena roka (reci: otekla), nagnite hruške (reci: nagnile)...

Obratno pa sem bral: »spomini na preživela leta«! Leta, ki smo jih preživeli, so brez dvoma preživljena.

Drugi tvorno pretekli deležnik (na -ši) nima in ne more imeti trpnega pomena; krivo je torej: »do vštvetega 15. decembra« (prav: do vštvetega 15. dec.)

(Konec prih.)

Dve zgodovinski povesti.

J. Vidmar.

Znak pravega zgodovinskega literarnega dela, bodisi povesti, romana ali drame, je v tem, da je avtorjevo hotenje ustrezljeno pred vsem na zgodovinsko verodostojno, pa najsi bo še tako osebno pojmovano, umetniško tolmačenje kake zgodovinske dobe ali osebe. Snov delom take vrste je zatorej navadno kako poznano poglavje iz zgodovine, ki ga pisatelj z močjo svoje domišljije pokaže oživiljeno svojemu bravcu. Primer dela najčistejšega kova te literarne stroke predstavlja v zelo lepem slovenskem prevodu dostopna Flaubert-jeva »Herodijada«. Ta tip ima svoje skrajno nasprotje v kakem Shakespeare-jevem »Hamletu« ali Schillerjevem »Don Carlosu«, v katerih je izgubila zgodovina vse svoje pravice in je bila pesnikoma le za ogrodje njunih del in v katerih sploh ni več niti trohice volje do zgodovinske verodostojnosti ali do obujanja duha minulih časov, marveč je vsa pozornost zbrana na upodobitev lastnega zamisla. Med tema dvema skrajnostima zgodovinskega slovstva leži nebroj

možnosti; volja do oživljanja zgodovine se v najrazličnejši intenzivnosti lahko spaja z voljo oblikovati postave, ki so se rodile iz lastne domišljije. Tako nastajajo dela, ki so le deloma zgodovinska, deloma pa očitujejo čisto druge umetniške tendence. Soditi taka dela s stališča čistega zgodovinskega slovstva bi bilo napačno in krivično, zakaj vsako umetnino je treba soditi po tem, v koliko je ž njo dosežen avtorjev namen, in pa po vrednosti tega namena samega.

Tavčarjeva »Visoška kronika« in Pregljev »Plebanus Joannes«, o katerih nameravam govoriti v tem poročilu, sodita v vrsti med onima dvema skrajnostima k delom, v katerih je oblikovanje zgodovine podrejeno drugemu umetniškemu ciljem. Zato si pisatelja tudi nista izbrala predmeta v izrazitih zgodovinskih osebnostih, na katerih je duh časa vedno posebno izrazito osredotočen, dasi sta njihova junaka nekoč res živela. Marveč sta si izbrala — takorekoč — zgodovisko periferijo, kjer so imeli njuni umetniški interesi več svobode za razmah, kakršen je primeren njuni naravi. V tem sta si sorodna, nista si pa sorodna v umetniških ciljih, ki so ju navedli na to skupno pot. Fabulist Tavčar, ki je ostal tudi v tej svoji poslednji knjigi zvest svoji epski naravi, je potreboval svobode zato, da je lahko razvil zanimivo, bujno in dogodkov polno *p o v e s t*, ki se najlažje in najbolj slikovito vrši v zgodovinskem obeležju. Poglavitna njegova oblikovalna volja je posvečena fabuliranju. Drugače pri Preglju. Šlo mu je predvsem za *p o s t a v o* vikarja Janeza, v kateri je hotel oživiti svojo misel o resničnem duhovniku. Zgodovinsko ozadje Pregelj bolj potrebuje kot izkorišča. Zakaj pisati o notranjih bojih vestnega duhovnika, o iskanju prave podobe njegovega poklica v samem sebi in v sosednjih stanovskih tovariših in o njegovem boju za izpolnjevanje obljube celibata, pisati o tem v okviru sodobnega življenja, bi bilo za pisatelja samega dosti nevarnejše in bi tudi v braveih izzvalo še več nerazumevanja, kot ga je izzval »Plebanus Joannes« v zgodovinski obleki. Vendar pa je treba reči, da sta oba pisatelja tudi zgodovino obravnavala z vso skrbnostjo. Podrobno primerjanje zgodovinskega ozadja obeh del bi pokazalo, da se je Pregelj bolj približal duhu opisovane dobe kot Tavčar. Pokazal ga je večinoma v značajih in odnošajih oseb in najbolj v splošnih nastrežjih ljudske duše, medtem ko je Tavčar svojemu stilu odgovarjajoče slikal dobo bolj z načinom pripovedovanja in z vnanjimi značilnostmi, ki jih z veliko marljivostjo beleži.

S temi ugotovitvami smo se približali nadaljni različnosti, ki jo je opaziti med pisateljema teh dveh zgodovinskih povesti. Tavčar je poznavalec vnanjega sveta, Pregelj — notranjega in vnanjega. Toda jasnejša bo postala izrečena misel, če jo povem drugače. Tavčar je srečnejši v slikanju prizorov in dogodkov kot pa v slikanju značajev. Velja si ogledati, kako so krepke in odločne poteze, s katerimi skuša naslikati starega Polikarpa, vendarle neizrazite in kako ne morejo dati njegovemu značaju prave plastike. Enako je z značaji obeh sinov in obeh snah. Kakšni shemi sta šele ženi obeh gospodarjev na Visokem in v Davčah. Toda s kakšno nazornostjo in živostjo se vrše pred nami različni prizori in poteka vsa zgodba prvega rodu iz očeta Polikarpa! Urejenost notranjih sposobnosti, ki so v tem Tavčarjevem delu razvidne, so bistvene za vsakega pravega epika. In Tavčar je resničen epski umetnik. Pregelj je umetnik manj čistega tipa. Kot pripovednik nima tiste meči, da bi zvezal prizore, ki jih riše zelo nazorno in živo, dasi ne tako bogato in *radodarno* kot Tavčar, v miren tok, marveč jih trga in cepi, tako da mu preskakujejo nekako odtrgano, ne pa mirnemu poteku, nekoliko staromodno pripovedovanega življenja primerno. Kajti v glavnem je njegova fabula prav tako romantična in po okusu stare povesti zaokrožena, kot pri Tavčarju.

Toda to je ravno, da Pregelj ni pripovednik v vzornem pomenu te besede. Močnejši kot v tem poslu je v predstavljanju človeka. V njegovi povesti je najti celo vrsto živih postav. In koliko bolj izrazit in plastičen je vikar od katerega koli Tavčarjevega junaka. V tem svojem daru se Pregelj približuje — dramatiku.

Vendar velja to poglavje o pripadnosti k enemu izmed treh umetniških plemen (lirikov, epikov in dramatikov) pogledati še z druge strani. Poglavitna in najbolj značilna poteza epika je neko posebno gledanje na svet. Značilno za to gledanje se mi dozdeva to, da vidi epik v razmerju med življenjem in človekom človeka pasivnega. Življenje je gonilna sila sveta, ne človek. Svet dobi pri epiku podobo reke, ki nosi na svojem hrbtu čolne. Vsak čoln ima sicer nekako svojo pot, toda vsi plavajo tja, kamor jih žene reka življenja. To razmerje med človekom in življenjem pa je pri dramatiku za človeka aktivno. Tu vidimo življenje, kako nastaja iz odnošajev med ljudmi in po volji ljudi in kako je pokorno človeškemu duhu. Če pregledamo naši dve povesti s tega stališča, vidimo pri Tavčarju zopet povsem epsko gledanje na svet. Življenje teče mirno svojo pot in ljudem ne preostaja drugega kot pokoriti se mu in sprejemati od njega zdaj grozo, zdaj občudovanje, zdaj žalost, zdaj veselje, zdaj upanje, zdaj obup. Doživljaji, ki jih ljudje njegove povesti imajo, prihajajo nekako sami od sebe iz neznanih globin usode, brez volje in proti volji ljudi. — Pregelj pa podaja poleg takega življenja tudi življenje, ki ga ustvarja človek s svojo voljo, ki ga človek izzove s svojimi duševnimi močmi, s katerim se bori in katerega obvlada. Ni samo življenje, ki vodi vikarja Janeza, marveč tudi vikar skuša včasih ravnati življenje in ga ustvarja s svojo osebnostjo in ga včasih tudi s svojo voljo premakne iz tira, po katerem se zdi, da bi sicer teklo. To je zopet poteza dramatika. Toda dočim je pri Tavčarju vse enotno, vse epsko, se v Preglju epik in dramatik borita in se ne moreta spraviti v sklad. Zato je čutiti, da ni med dogodki in vikarjevimi notranjim razvojem jasnega razmerja in da vnanja in notranja povest tečeta vsaka po svoje in ne v dovolj tesni strnjivosti. Pri tem je notranja povest, v kolikor se radi nezaključnosti more tako imenovati, bolj jasna in bolj enotna kot vnanja, ki je preveč natrpna in razdrobljena na epizode. Vse to pa je posledica tega, ker Pregelj ni ne čistokrven epik ne dramatik. — Tavčarjeva umetniška podoba, kakršna je vtisnjena v to delo, pa bi nikakor ne bila popolna, če ne bi omenil še neke poteze v nji. V vsem delu se čuje izza izidorjevega pripovedovanja glas pisatelja samega: Njegov obračun z vsem posvetnim in sprava s smrtjo in večnostjo. To je edini duševni nastroj, ki ga pisatelj popolnoma pozna. Ta pripev k tej usodno mračni povesti je umetniško dovršen in pretehtan ter govori blažilno iz vse neizprososti življenja, da vse na svetu mine, da človek vse prenese in vse prestane. Tolažeč »vanitas vanitatum«, ki velja ne le za veselje in radost, marveč isto tako tudi za žalost in trpljenje. Ker pa izhaja ta nastroj tako očitno iz pisateljevega lastnega življenjskega položaja, je ostal liričen. Toda ta lirika, ki se pri Tavčarju zliva z epiko, je hotena in izbrana, dočim je pri Preglju razmerje med epiko, in dramatiko v Plebanu neizčiščeno.

Vse dosedanje ugotovitve govore sicer samo o »plemenski« pripadnosti obeh pisateljev — Tavčarja k epikom, Preglja k neopredeljenim med epiki in dramatikami, vendar je v njih že tudi prvi korak k opredelitvi njune umetniške moči in pomembnosti. (Kajpada velja ta opredelitev predvsem za deli, o katerih govorim.) »Visoška kronika« je umetniško čistejše in boljše delo od »Vikarja Janeza«. V tem nas bo potrdilo tudi nadalnje raziskovanje. Če pogledamo na predmeta obeh del zgolj snovno, se nam pokaže predmet »Visoške kronike« — vnanja usoda neke rodovine — kot lep (da porabim Kantove termine).

Predmet Pregljeve povesti — boj duhovnika za vzorno življenje in izvrševanje svojih dolžnosti — pa je plemenit. Vendar je Tavčar podredil vso svojo umetnino ideji o neizprosno maščujoči se usodi. S tem jo je idejno povzdignil v svet strahotno veličastnega, hkrati jo je pa z ono lirično spremljavo dejansko poplemenitil. Ni pa imel moči, da bi napravil maščujočo se usodo tako intenzivno pričujočo v delu, da bi se povest ne samo idejno, marveč tudi dejansko premaknila v oni strahotno veličastni krog. Pregelj je s svojo plemenito snovjo dosegel dosti manj. Poglavitni boj v življenju vikarja Janeza, je boj zoper budiča spolnosti, »ki mu blodi v krvi«. In prav v tem boju je vikar skoro popolnoma pasiven in njegova zmaga nad poltenostjo je pravzaprav samo v zatiranju strasti in še to ne docela, marveč življenje je, ki ga postavi v vrtinec, v katerem nekako pozabi svojo slabost. Pa tudi če dopustimo, da je volja njegovo zmagovito orožje, mi vendarle končno odrešenje od te napasti ni čisto jasno. Kakor pri vsakem etičnem boju, tudi tu ne gre zato, da zmaga zdržnost, ki pomeni nekaj bolj telesnega, marveč za pridobitev višjega, v našem primeru nadspolnega stališča do ženske. Ali pa je tako nadspolno, zgolj človeško razmerje do ženske mogoče doseči s samim odrekanjem in asketskim zatiranjem poželenja, kakor to vidimo pri Pregljevem vikarju? Ali je mogoče doseči, kar pravi zapoved: niti v mislih in niti svoje žene ne poželi. — z mrtvičenjem? Če je sploh mogoče takemu človeku, ki nima od vsega početka nadspolnega razmerja do ženske, to razmerje v življenju doseči, potem je to mogoče samo na ta način, da se očiščenje izvrši globoko nekje v duševnosti, ne pa v polfizičnem svetu zatiranja strasti, ki v duši je in ki ji volja ne da izhoda v telo. Kako se izvrši tako očiščenje? Ali pa, postavim, da je vikar Janez človek, ki mu ni dano, da bi dosegel to stopnjo, ali je z vzdržnostjo storil vse, kar je imel storiti, ali pa — ali je sploh kaj storil? To so vprašanja, ki bi jih rad videl v Pregljevem delu umetniško odgovorjena, ker niso le snovi primerna, marveč so vprašanja našega časa. Pregelj sicer izvede vikarjev boj za čistost v tisti nadspolni odnošaj. Ko se namreč plebanus prebudi iz bolezni, se mu pri pogledu na Katrico »vse osrčje vname v doslej nepoznani slasti«: »Katrica, moja ljuba hčerka!« Vendar nam je ostal proces tega doživetja, tega prehoda iz sfere spolnosti v sfero nadspolnosti, popolnoma v megli. Zato lahko avtorju verjamemo, ali pa tudi ne, da je to končno stanje, prepričani pa nismo; in za prepričanje gre, če naj lahko izrečem, da je pisatelj svojo snov popolnoma obvladal.

Tako se kaže umetniška moč obeh pisateljev v idejno oblikovnem svetu. Kar se tiče gradnje njunih del, je v glavnem že izrečeno, da je Tavčarjeva povest zgrajena monumentalno, enotno in v starem okusu, medtem ko je Pregljeva bolj podobna mozaiku, fabuli vnanjega in notranjega ne tečeta vzporedno; in še to, da se končno veljavno zaključí pravzaprav samo vnania, dasi je jedro vse povesti notranja zgodba. Tudi kar se tiče istorodnosti izbranih motivov je Tavčar vzoren, medtem ko ima Pregelj v svoji povesti na primer nepotrebnege in motečega diakona-morileca, čigar psihologija pa je vrhu vsega še močno problematična. — Glede sloga in jezika sta obe deli v našem slovstvu nad vse pomembni. Slog kronike je Tavčar popolnoma iznašel, dasi ga seveda ni pritiral do tiste popolnosti, na kakršni se nabaja pri narodih, v katerih jeziku so se kronike v resnici pisale. Toda storjen je pomemben prvi korak in prihodnji pisatelj te vrste bo imel pri svojem delu močno oporo. Zato je Tavčarju lahko oprostiti nekatere slabše prispodobne (vpletanje širokih metafor v pripovedovanje je ena izmed značilnosti Tavčarjevega kroniškega sloga), ki jih najdemo med mnogimi srečnimi na pr.: »Znova ji je zažarelo okrog vratu, da sem se spomnil jutra, kadar leži zora nad gorami« (str. 185.) ali pa: »... ki

mu prihaja iz ust čista božja beseda, kakor prihaja iz panja sladki med. Istotako je Pregelj iznašel svoj starinski slog, ki ga predvsem označuje starinsko besedje, poleg tega pa tudi posebna, neokretna in vendar nad vse plastična dikeija. V tej povesti je ostal v pravih mejah, v mejah razumljivosti, žal, da jih je v nekaterih poznejših prestopil.

»Visoška kronika« in »Plebanus Joannes« sta v našem slovstvu dragocena umetniška proizvoda. Dasi črpana iz nižjega sveta, je »Visoška kronika« delo bolj čistokrvnega in močnejšega umetnika, ki je znal lepo snov dvigniti in poplemeniti, tako da nam ostane povest kljub svoji staromodnosti nepozaben in vedno sodoben spomin in izraz tega bujnega in plemenitega duha. »Plebanus« je povest višjega duhovnega sveta, ki je prikazana sicer z globokim razumevanjem, toda ne s tisto neodvisnostjo in prepričevalnostjo in s takim obvladanjem snovi kot »Visoška kronika«. V nji se izraža duh svobodnega, stremečega človeka, ki vidi bistvo življenja v etičnem prizadevanju in boju za popolnost. Pol epska, pol dramatska Pregljeva umetniška narava pa je znamenje časa ter kaže na prehod iz dobe v dobo, iz 19. stoletja, ki je verovalo v življenje, v 20. stoletje, ki hoče verovati v človeka, v njegovo neodvisnost in godspodstvo nad življenjem, na prehod iz časa, ki je živel v duhu epike, v čas, ki bo v njem življenje dramatično in ki bo morda rodil dramatiko tudi nam.

*

Tavčarjevih zbr. spisov VI. zv. (Cvetje v jeseni, Visoka kronika). V Ljubljani 1921. Izdala in založila »Tiskovna zadruga«.

Iv. Pregelj: Plebanus Joannes II. pregledano izdanje. Kranj 1925. Izdalo in založilo Tiskovno društvo v Kranju.

Impresijonizem, ekspresijonizem, kubizem.

K. Dobida.

Pod zgornjim naslovom je početkom avgusta slikar Avgust Černigoj priredil v Jakopičevem paviljonu revijo svojih slikarskih in grafičnih del. — Namen razstave je razviden že iz naslova: podala naj bi gledalcu pregledno in nepretrgano sliko razvoja moderne umetnosti zadnje generacije, pokazano na razvoju in postajanju razstavljalca samega. Tega bistvenega poučnega cilja prireditelj ni dosegla. Iz razstavljenih slik, osnutkov in risb si je bilo mogoče ustvariti precej pregledno podobo o umetnostih kvalitetah avtorja, obenem tudi dovolj jasen pregled, kako se je razvijalo njegovo umetnostno pojmovanje. Globliih gibal in duševnih vzrokov, ki so ga s svojo nujnostjo primorala, da si je poiskal novih in sicer ravno takih izraznih načinov, pa razstavljenega dela niso mogla razkriti. Ta nedostatek je Černigoj (morda nezavestno) tudi sam občutil in ga skušal omiliti s celim aparatom citatov, gesel in vse obširne pisane teorije modernih umetnostnih struj.

V svoji poglavitni smeri razstava ni dosegla cilja. Prehod od impresijonizma k ekspresijonizmu je še deloma umljiv in utemeljen, skok v kubizem nam je pa tudi po tej razstavi ostal nepojasnen. Zanimivejša pa je bila prireditelj kot dokaz, da je v Černigoju jak talent, nedozorel še in neizčiščen, ki se še ni jasno zavedel svoje prave moči. V tem zmišlu je razstava presenetila našo javnost, ki je razstavljalca poznala zgolj kot drznega zanikovalca starih vrednot.

Razstavil je Černigoj, ki je sprva študiral v Monakovem, pozneje pa je bil nekaj časa učenec Kandinskega v Weimariu, nekaj impresijonistično zasnovanih oljnih slik, pokrajin in portretnih študij, ki prav dobro označujejo impresijonistični izrazni način, odražajo pa še mnogo akademskega vpliva. Pokazal je

v njih še mnogo zmisla za koloristične vrednote, (n. pr. oba »Akta«). Značaj nedovršenih škie, ki ga vsebujejo ti osnutki, še podčrtava življensko pristnost bežnih impresij. Predmeti so v njihovi slučajni obliki in z vsemi slučajno vidnimi značilnostmi dobro pogojeni. Krepkejše in bolj osebno občutene so poznejše portretne študije, slikane z akvarelnimi barvami, kjer se že pojavljajo vplivi ekspresionističnih tendenc, poglobitve in povdarjanja notranjih značilnosti. Dekliške glave so karakteristično pogojene, neposredno učinkujoče, v barvi in obrisu. Izpolnjenje prostora je posrečeno. Tudi ostale akvarelne skice (interieur, pokrajine z arhitektonsko štafažo in dr.) so boljše v skupnem tonu, nego v detajlu, posebno še v risarskem, kjer se pozna nesigurnost in pogostoma pomanjkanje študija in discipline. Risbe iz te dob so sploh precej nesamostojne, dočim kasnejše pridobe na dekorativnih vrednotah in na zmislu za zaključeno poteze. V posameznih grafičnih malenkostih, ki so priostrene na čim točnejši izraz, je opaziti uspele poskuse poglobitve v bistvo ekspresionističnega izražanja, ki teži za vpodabljanjem predmetov v njihovi trajni, pravi, objektivizirani obliki, neodvisni od trenutka in gledalčevega razpoloženja.

O delih iz zadnje Černigojeve razvojne stopnje, ki jo še obsega ta njegova prva pregledna razstava, ki naj tvori samo nekaj uvod k bodoči razstavi konstruktivističnih tvorb, si ne lastim sodbe. So to dela one takozvane futuristične umetnostne smeri, ki skuša sebe in svet prepričati, da upodabljačemu umetniku narava ni neobhodno potreben vzor in edina predloga. Struje, ki hoče umetnost osvoboditi čutnih spon in jo dvigniti v višje sfere čistega duha, brez materialnega balasta. S tem imenom se je nazvala umetniška skupina, ki svojih del neče ustvarjati iz danih elementov vidne narave, temveč si je stavila kot cilj, da hoče ustvarjati sama tudi te sestavine. Išče pa njihove praosnove v abstrakciji golih linij in čiste barve. Postali so ti novostrujarji žrtev usodne pomote: od osvobozenega materializma, ki se je tako bohotno razpasel na polju impresionistov in zadušil vsako duševnost, so prešli k še bolj brezdušnemu racionalizmu. Mesto ustvarjajočega duha so nevedoma postavili za svoj ideal trezni razum. Zakaj pa to čisto intelektualno udejstvovanje zabteva zase značaj umetnostnega ustvarjanja, tudi ta razstavljena dela niso mogla pojasniti. Nujne prepričevalnosti in privlačnosti v Černigojevih delih te smeri ni. Manjka mu originalnosti in močne osebnosti. Da se je osvobodil tujih spon, je bilo treba odločnega dejanja, kajti avtor se je predobro zavedal, da povratka s te stopnje ni naprej ra vodi samo brezobzirna notranja sila. Svojih najnovejših tvorb iz dobe, ki sledi kubistično-futuristični medigri, Černigoj topot ni pokazal. Naloga prihodnje razstave bo, da pokaže, kaj je dosegel na polju aktivističnega konstruktivnega udejstvovanja.

Prevodi iz ruščine.

J. Vidmar.

Kulturno dozorevanje našega naroda rodi z vsakim dnem večjo potrebo po lastnem, čim popolnejšem prevodnem slovstvu, ki naj nam nudi možnost, seznaniti se v domačem jeziku z deli tujih literatur. Čim pomembnejša in važnejša so prevedena dela, tem bolj dosega prevodništvo svoj namen, ki bodi prevajalcu in njegovemu kritiku prvi in poglobilni kašipot. Pri nas, ki smo majhen in zato gospodarsko šibak narod, bi bilo treba prevajalstvo posebno skrbno urediti. Naše prevodno slovstvo ne more biti tako obsežno, kakor prevodno slovstvo velikih narodov. Zato bi se moralo omejiti le na največje predstavnike vseh narodov. In prevajalec in založnik bi morala pri nas vselej vestno pretehtati, ali sodi delo, ki ga dajeta v svet, v vrsto tistih najvažnejših del, ki

jih Slovenci moramo imeti prevedena. Znano mi je sicer, da pri prevajanju često odloča osebni okus in hipna strast za kako delo, toda obvladanje samega sebe je tu tem bolj važno, ker pri tem poslu ne gre samo za pomembnost ali brezpomembnost osebnega delovanja, marveč tudi za smotreno uporabljanje narodnega premoženja.

Druga stvar, ki jo velja pri prevodih presoditi, je kakovost prevajanja. Prevod bodi umetniško točen. Popolna umetniška točnost je skoroda nedosegljiv ideal. Oton Župančič jo je nekoč v pogovoru opredelil z besedami, češ »delo bodi v prevodu tako, kakršno bi avtor napisal, če bi bil Slovenec«. (Da to navodilo ni mišljeno dobessedno tudi za narodopisne elemente originala, je kajpada umevno.) V tesni zvezi z umetniško točnostjo prevoda je vnanja verodostojnost ali logična točnost. Čim manjša je umetniška točnost prevoda, tem bolj mora ustrezati vsaj zahtevam stroge točnosti glede vnanjega zmisla. Tudi v tem prevodi navadno niso brez napak, vendar je pa tu nepopolnost manj kvarna kot pri umetniški točnosti, tako da je umetniško dober prevod, ki vnanje ni čisto točen, boljši kot neumetniški prevod največje točnosti.

Od pričujočih petih prevedenih del sodita v slovenščino vsekakor knjigi: A. S. Puškin — Prijatelj: »Kapetanova hči« (Zal. Tiskovna zadruga. V Ljubljani 1924.) in pa L. N. Tolstoj — Pogačnik: »Kreutzerjeva sonata« (Zal. Zvezna tiskarna in knjigarna. V Ljubljani 1924. Splošna knjižnica 22. zv.). To sta knjigi dveh avtorjev, ki ju moramo imeti poleg drugih velikih Rusov čim prej v celotnih izdajah. Med manj važne in zato za naše prevodno slovstvo manj potrebne pisatelje štejem Garšina in Al. Tolstega. Zato se mi zdi, da nimata knjigi V. M. Garšin — Žunov: »Nadežda Nikolajevna« (Zvezna tiskarna in knjigarna. V Ljubljani 1923. Splošna knjižnica 13. zv.) in Al. Tolstoj — Benkovič: »Knez Serebrjani« (Zal. Mohorjeva družba. V Prevaliah 1925.) prave upravičenosti, dasi je roman Al. Tolstega dobro ljudsko čtivo. Popolnoma nepotreben pa nam je Arcibaševa: »Sanin« (prev. Stano Krašovec. Zal. Zvezna tiskarna in knjigarna. V Ljubljani 1925. Splošna knjižnica 52. zv.), ker je plitvo in umetniško malo vredno delo.

Po kakovosti prevajanja pa je vrednost teh knjig takale: Žunov prevod »Nadežde Nikolaievne« je glede umetniške točnosti čisto nezadovoljiv, enostavno zato, ker prevajalec izvornika niti jezikovno ne razume. Stavek, ki pomeni: »Zgodovine nisem delal in tudi ne vem, kako se dela« prevaja z »historij nisem pisal in tudi ne videl, kako jih pišejo«. »... in da govorim v visokem slogu« prevaja s »prevzeti velikega cilja«: »biti primeren« s »priti«, »Mogoče bi lahko živela kakor vse druge, če bi napravila kompromis«, se glasi v prevodu »Mogoče, da se je v čem pregrešila, ko je hotela živeti kot vse ostale«. Torej popoln nezmisel. Takih napak je brez števila. Da tu ni mogoče storiti niti o umetniški točnosti niti o zmiselni verodostoinosti, je očitno. Poleg tega pa prevajalec zelo slabo obvlada slovenščino. Zato dvomim, da bi bil njegov prevod dober, tudi če bi izvirnik popolnoma razumel.

Fr. Pogačnik se je drugič pokazal v našem prevodnem slovstvu s »Kreutzerjevo sonato«. Ugotavljam sicer nekaj napredek, vendar je njegovo delo to pot še zelo nezadostno za javnost. Način njegovega poenostavljanja in okraščevanja stavkov in odajanja njih glavnega zmisla je nedanusten, ker popolnoma uničuje življenje prevedenega dela. Ta napaka, slaba in neokusna slovenščina (pri tako občutljivem predmetu!) in še zelo nemanjkljivo razumevanje originala, vse to mi jemlje upanje, da bi Pogačnik sploh kdaj lahko postal prevajalec skromne srednje vrste. »Kreutzerjeva sonata« je umetnina, v kateri ima razum zelo važno besedo. Kako naj potem vplivajo v takem delu mesta, ki

so po prevajalčevi krivdi brez vsake logike. Na primer stavek na 28. strani: »Vprašajte izkušeno koketo, ki ima namen osvojiti moža, kaj rajši žrtvuje: ali da ji vpricho moža, ki ga zapeljuje, dokažejo laž, krutost ali celo nenravnost, ali da se mu pokaže v slabo skrojeni, nelepi obleki. Vsaka bo volila drugo«, pravi Pogačnikov prevod, dasi stoji takoj nato: »Ona ve, da je vse naše besedičenje o vzvišenih čuvstvih hlinjeno. Moški potrebuje telo...« — Brez originala je jasno, da bi moralo zgoraj stati: »Vsaka bo volila prvo«. — Ali pa takole mesto »Ni ga namreč nepridiprava, ki bi ne našel, ako išče, malopridnežev, ki so v nekaterih ozirih slabši od njega, in ki bi na ta način ne našel povoda, da se ponaša in je sam s seboj zadovoljen. Tak sem bil tudi jaz:...« takoj nato pa nenadoma — »samoljubje je bilo pri meni izključeno«... — Na 36. str. berem takole mesto: »Dandanes pa najdete izmed 10 ženinov komaj enega, ki ne veruje le na svetotajstvo, temveč tudi na to, da prevzame z zakonom gotovo (slovnica!) obveznost...« Sledi strahovita logična zmešnjava, ki bi vsa odpadla, če bi bil postranski stavek prav razumljen in preveden: »ki bi se zavedal, da prevzame z zakonom vsaj nekako obveznost, če že ne veruje v zakrament«. Tudi tu je takih primerov legijon. Knjiga niti od daleč ni tisto, kar je v ruščini, in pomeni za nas samo izgubo.

Več daru za prevajalsko delo kaže St. Krašovec v »Saninu«. Kljub marsikaki netočnosti, slovniski nesigurnosti in kljub neštevilnim sintaktičkim in slogovnim neokretnostim vidim v njegovem zmislu za besedo in v obširnosti njegovega besednega zaklada možnost, da se razvije v dobrega prevajalca. Prevod Sanina pa je še začetniški; manjka mu uglajenosti in jasnosti; posebno okorno in včasih naravnost nerazumljivo so prevedeni dialogi. Prevajalcu bi svetoval, naj se za začetek rajši loti krajših stvari, da jih bo lažje izpilil in premislil. Na vsak način pa naj prevaja resnejše slovstvo.

Benkovičev prevod »Kneza Srebrjanega« je dovolj verodostojno delo, ni mu pa mogoče prisoditi kake umetniške točnosti. Manjka mu jezikovnega posluha. Benkovičev jezik je nekako zastarel, ni pa starinski v tistem zmislu kot ruski original.

Najboljše delo izmed teh petih prevodov je Prijatliev prevod »Kapetanove hčere«. Glede zmiselne verodostojnosti mu ni dosti očitati, dasi se najdejo v njem netočnosti kakor »mladost« mesto »detinstvo«, ali pa »ž njegovo letno plačo v vinu« mesto »z letno pošiljatvijo vina«... »ko si je zlomila nogo teta« mesto »ko je oslepela na eno oko«... ali pa »srečati« mesto »pričakovati« i. t. d. Ne morem mu pa priznati umetniške točnosti, ker je zelo pogosto suboparen, neredno stiliziran in vse prenočito očituje, da je jezikovno vplivan od ruskega originala. Najtrje se berejo tudi pri drugem Prijatliju dialogi, zlasti tisti, ki so govorjeni v ljudskem jeziku. Na takih mestih se oglasi iz prevoda brezkrvna literarnost in delo izgubi svoj slog. Tudi skrbnost dela ni povsem, kakršna bi morala biti. Za primer: v 4. poglavju berem: »Maria Ivanovna se je kmalu iznebila strahu pred menoi«... Kakšnega strahu? Doslej nismo čuli niti besedice o tem strahu. Toda to je v prevodu zakaj na str. 29., kjer Mašo prvič srečamo, pravi izvirnik, da je imela lasce počesane za ušesa, ki so ji kar oorela. Ta prva opazka o strahu je v prevodu izpadla. Kljub svoji neznatnosti je pa vendar živa nitka, ki veže dve oddaljeni misli: zato je potrebna. — V jeziku posebno moti zelo pogosta, včasih celo nepravilna raba predvretkelega časa in raznih deležnikov, kar daje slogu posebno suboparen prizvok. To in pa take napake, kot je dosledno vporabljanje besedice vsled, bi pač lahko bilo drugače. Prevod bi bil prikulnivejši. Tak, kakršen je, je sicer solidno delo po umetniški plati pa daleč zaostaja n. pr za dobrimi prevodi Levstikovimi.

Dober slovenski prevajalec mi je nekoč očital, da je naša kritika prevodnega dela strožja kot nemška ali sploh katera koli. Menim, da je tako prav in popolnoma naravno, ker Slovenci pač ne premoremo tega, da bi lahko istočasno natisnili več različnih prevodov ene in iste knjige, kakor je to mogoče pri velikih narodih. Zato tudi menim, da ni le dolžnost naše kritike, biti posebno stroga, marveč da bi bilo potrebno ustanoviti nekako prevodno centralo, ki bi določevala najvažnejša dela posameznih literatur, ki naj se prevedejo, in pa centralo, ki bi predhodno oskrbovala cenzuro nad prevodi, da ne bi izhajale knjige, ki so popolnoma neužitne in nepotrebne. Morda bi tako centralo lahko ustanovila univerza (nevažna bi ta naloga tudi za ta navod ne bila) ali pa naj bi jo osnovalo pisateljsko društvo.

Mariborska drama. Šest let mariborske slovenske drame pomeni šest let iskanja zablod in — uspehov. V brezličnem gledališkem poslopju, ki je bilo zgrajeno za »purgarske« potrebe samovšečnega nemško-slovenskega bastarda v malem pokrajinskem Mariboru, se razpleta usoda drugega stalnega slovenskega odra, ki se priznava k umetniškim ciljem. Včasih je ta razplet do dramatičnosti napet, drugič pa do smešnosti onemogel.

Mariborsko slovensko dramo je osnoval Hinko Nučič. Program ji je bil sam; vse njegove vrline in slabosti so se odražale v nji. Osobje je bilo nanešeno iz vseh vetrov: nekaj starega materijala, šolanega v ljubljanskem in v hrvatskih gledališčih in kopica začetnikov, med katerimi se je kresal marsikak talent, ki se je pozneje — drugod, ne v Mariboru — raziskril in uveljavil, kakor n. pr. Vika Podgorska in drugi. Nekoliko za Nučičem je prevzel vodstvo in vso dedščino Valo Bratina, ki je kmalu pokazal, da je literarno in odersko najbolj svojeglav služabnik mariborske Talije. Kakor g. Nučič tako tudi g. Bratina ni mogel vedno zavrteti kolesa dramske sezone tako, da bi šlo naravnost v začetni smeri. Repertoar ostaja neizvršen oziroma ne more biti izvršen. Osobje se vedno bolj krči, se izrablja za najraznovrstnejše naloge in se ne obnavlja s silami, ki bi kaj zalegle. To se je poznalo osobito zadnje leto. Medtem ko je bil repertoar sezone 1923/24 prilično enoten in dober, je bila letošnja sezona takorekoč brez repertoarja, brez enotnosti, prava podoba malomestnega gledališča.

V prvi vrsti je osobje izgubilo več nadarjenih, ambicioznih igralcev (gg. Tepavac, Tomešič, Skrbinšek ml.). Nadomestila ni bilo, vsaj zadostnega ne. Dramatska šola se ni obnesla in za angažiranje zrelih moči nedostaja denarja. Z angažiranjem gdč. Kovačičeve in ge. Gabrijelčičeve si je žensko osobje, ki je najšibkejša plat mariborske drame, malce opomoglo, vendar pa ne preveč nad povprečno višino dobrega diletantskega odra, zakaj nad ta nivo se po naši sodbi dviga samo ga. Bukškova. Moški igralški ansambl je pridobil enega samega igralca, ki sicer ne pleza po bogve kako visokih umetniških strminah, ki pa ima vsaj veliko rutine in pridnosti: g. Železnika. Drugo je ostalo pri starem in — to je slabo. Zakaj dober dramski ansambl se mora ali ustaliti in tvoriti skladno, v vseh poglobitvinih delih zadostno močno in enotno družino, ali pa se obnavljati od sezone do sezone s smotreno izbiro novih moči, ki naj nadomeščajo izstopivše. V mariborskem ansamblu pa že dolgo ni ravnovesja, če je sploh kedaj bilo. Zato se dogaja, da vidimo na odru komike, ki imajo le toliko komičnih sposobnosti, v kolikor so neprostovoljne: v klasičnih kreacijah pa se kažejo krepke poteze kmečkih značajev, ki bi na pravem mestu in v pravem trenutku — kakor pravijo — užgale. Ne pozabimo tudi, da se nekateri igralci uporabljajo za operetne nastope in da drugi goje celo izven gledališča prav slab varieté. Ni čuda, če ob takih razmerah gineva čut za resno poslanstvo, ki ga drama ima in da se tudi v gledališču samem močno mrače umetniški ideali.

V sezoni 1924/25 je igrala drama v kronološki vrsti sledeča dela: Cankar, Pohujšanje v dolini Sentflorjanski; Nušič, Narodni poslanec; Bahr, Otroci; Molnar, Liliom, Bevk, Kajn; Golia, Peterčkove poslednje sanje; Sardou, Razporoka; Hememynin, Sladkosti rodbinskega življenja; Cerkvениk, V vrtincu; K. Svoboda, Pri čaju; Golar, Vdova Rošlinka; Birinski, Moloh; Strindberg, Peterček išče srečo; Nicodemi, Scampolo; Cehov, Tri sestre; Shakespeare, Hamlet in za nameček »Charlejevo tetko« ter »Ugrabljene Sabinke«.

Vrhu tega so ponovili enkrat Schönherrjev igrokaz »Ono«. Gostovali so Varažlinci s Kulundžičevo »Polnočje« in člani Moskovskega Hudožestvenega teatra s tremi znanimi komadi: »Na dnu«, »Bratje Karamazovi« in »Ženitev«. Sicer v tem repertoarju zaman iščeš kako enotnost, kakršenkoli namen, dati s to dramsko sezono izbran in zaključen gledališki program, podoben nekaterim repertoarjem prejšnjih sezon, v katerih se je videla linija od klasične tragedije preko realistične drame do najnovejših dramskih eksperimentov (tako je bila mariborska drama edini provincijalni oder, ki je uprizoril ekspresionistično delo Hasencleverjevo »Onstran življenja«). Zdi se, da so na letošnje dramsko sezono vplivali činitelji, ki hočejo imeti pristen malomeščanski teater s kar največ plitvega hedonizma. V tem primeru pa moramo vprašati, ali naj država res še plačuje malomeščansko zabavo v gledališču in ali ima tako gledališče kak javen pomen? O tem bodo morali resno razmišljati oni, ki so odgovorni za drugo slovensko gledališče.

Najsvetlejšje točke v tej sezoni so bila domača dela. Tako je bilo Cankarjevo »Pohujšanje« v režiji g. Bratine naštudirano tako skrbno in podano s tako ljubeznijo, da smo prav v tej uprizoritvi spoznali, da nas mariborska drama vključuje nezadostnemu in neenotnemu osobju ter vsem drugim oviram lahko preseneti z resnično umetniškimi uprizoritvami. Prav tako je v igralskem oziru uspela Golarjeva »Vdova Rošlinka«, v kateri je g. Bratina podal eno najboljših svojih vlog: Balantača. Cerkvениkova drama »V vrtincu« je bila igrana slabotneje. To že zbog tega, ker mora vsaka oseba rešiti težke psihološke naloge, ki jim pa vsi igralci niso bili kos. Bevkov »Kajn« ni odersko delo in je bil vrh tega slabo zaseden. Z Golijevo mladinsko igro »Peterčkove sanje« pa drama sploh ni imela posebnih namenov, zato jo omenjam le mimogrede.

Osrednja točka te sezone bi imel biti »Hamlet«. Zakulisne razmere so jo pomaknile na konec sezone. Občinstvo je sprejelo »Hamleta« prilično ravnodušno in usoda je hotela, da si je lahko oddahnilo v — »Charlejevi tetki«. Sodimo, da bi moral »Hamlet« v mariborskem gledališču še dolgo zoreti. Tak, kakršen je bil, je kazal od kraja do konca oderski eksperiment z vsemi posledicami takega tveganja. Poznala se mu je režiserjeva skrb in ljubezen (g. Bratina), a kaj več kot študije za Hamleta ni mogel dati. Omembe vredna je izvirna inscenacija, delo g. Bratine, ki je igral tudi naslovno vlogo. Hamlet g. Bratine se je sicer krepko črtal v množici brezličnih, mestoma prav diletantsko, brez vsake klasične veličine podanih vlog, vendar pa je bil premalo hamletski, premalo plastičen in živ. Tako da napovedani gledališki dogodek ni bil dogodek, ampak zgolj nekaka ouvertura k delu, ki ga še čakamo.

Najbolj je »Hamletu« škodovala igralska heterogenost nastopajočih oseb. Že pri nekaterih drugih delih te sezone, n. pr.: pri »Liliomu« in »Molohu«, v »Treh sestrah« in »Peterčku«, kjer je bilo treba postaviti na oder »vse, kar leze ino grede«, je bila ta heterogenost usodna. Za drame, ki delajo z velikim aparatom, mariborski oder ni. Dobro je, če kdo veliko zaupa vase, solidneje pa je, ako zna dobro premeriti svojo moč. Vsi ostali komadi so bili — če izvzamem tu in tam kako vlogo — pod povprečno črto k umetnostnim ciljem stremeče drame. Bilanca, ki nas ne zadovoljuje, ker bi raje videli manjše število iger, a te, ki bi prišle na oder, naj bi bile skrbno izbrane in brezhibno naštudirane.

Režirali so v zaključeni sezoni gg. Bratina, Kovič in Železnik. Najgloblja je vsekdar režija g. Bratine, ki se odlikuje po prožnosti in plastičnosti, vzlic temu pa

vsekdar živem podajanju detajlov, slonečih na dovolj jasni in krepko povdarjeni enotni zamisli. Zato je tudi manj vredno blago, ki se ga tu in tam loti, vsaj s te strani dostojno. Ravnatelj Bratina je režiral v sezoni 1924/25 sledece komade: »Pohujšanje«, »Narodni poslanec«, »Kajn«, »Razporoka«, »V vrtinecu«, »Vdova Rošlinka«, »Peterček«, »Hamlet«. — Gospod Kovič se v režiji nekoliko naslanja na bratnove manire in ima največ uspeha v komedijah in mladinskih igratih. V tej sezoni je režiral »Lilioma«, »Moloha«, »Peterčkove poslednje sanje«, »Tri sestre« in »Ugrabljene Sabinke«. — Gospod Zeleznik je režiral: »Otroke«, »Sladkosti rodbinskega življenja«, »Pri čaju«, »Scampolo« in »Charlejevo tetko«. Njegova režija ne posega v globine, dosega pa (zlasti v veselo igratih) uspehe pri občinstvu.

Ne kaže se ustavljati pri posameznih članih dramskega ansambla, ki je — kot že omenjeno — po svoji umetniški višini zelo raznoličen. Odkloniti moramo kot umetnike vse, ki ne manifestirajo v sleherni vlogi pristne izvirnosti in močne individualnosti. Rutina sicer tudi pobira šopke in vence, nikdar pa ni tak igralec več kot igralec.

Danes je problem te druge redne slovenske drame dokaj težaven. Preti resna nevarnost, da se pogrezne v malomeščanskem obzorju svoje povprečne publike in ji postane enaka, namesto da bi stala nad njo in jo vodila. Treba bo dati drami zopet trdno hrbtnico, program in zadostnih sredstev. Brez tega ne bo zadoščeno umetnostnemu interesu, ki ga imamo vsi Slovenci, ne samo mariborsko občinstvo, na mariborski drami.

B. Borko.

Gledališko življenje v Primorju. Dramatični odsek šentjakebske »Čitalnice« je sklenil na odru »Delavskega konsumnega društva« pri sv. Jakobu zadelati široko vrzel, ki je zazevala po prevratu v izvajanju dramatičnih predstav v Trstu in okolici. Delo ni bilo lahko. Treba je bilo začeti s kraja: določiti razpored iger, pripraviti zanje primerne kulise in priprave ter odsko opravo in opremo, dalje zbrati igralsko osobje in ga piliti, zakaj prejšnje osobje tržaškega gledališča je šlo po svetu iskat kruha in slave, tako Kralj, Pregarčeva, Šimenc in skoraj vsi ostali. Vodstvo igralskega osobja je prevzel Albert Širok; kmalu se mu je pridružil član ljubljanskega gledališča Kristjan Terčič, ki je postal kmalu hrbtnica dram. krožka, zakaj on ni le pomagal pri režiji, temveč je tudi igral pri vseh igratih razporeda. Dve veseli igri je vodil znani tržaški igralec Marij Sila.

Igralsko osobje dram. odseka »Čitalnice« je sestavljeno iz samih prostovoljcev. Ničče ni plačan. Vendar je dramski odsek »Čitalnice« srečno prebil vse nevarnosti in je zaključil sezono z zadovoljivim posledkom.

Razpored je vseboval sledeča dela:

De Guimera: V nižavi (iz katalonščine), igrano dvakrat; Turgenjev: Tuji kruh, igrano dvakrat; Ivan Cankar: Pohujšanje v dolini šentflorjanski, igrano trikrat; Arnold Bach: Madame Bonivard, igrano štirikrat; Dario Niccodemi: Scampolo, igrano štirikrat na domačem odru in trikrat na gostovanju (v Gorici, Postojni in Ilirski Bistrici); Hennequin Weber: Kontrolor spalnih vozov, igrano trikrat; Grimm: (dramatizirani): Pogumni krojaček, igrano dvakrat; Bernstein: Tat, igrano dvakrat.

Na svojem odru je torej podal dram. odsek »Čitalnice« 22 predstav, tri pa na tujih; skupaj torej 25 predstav, kar za začetek ni malo. Nameravano gostovanje »Čitalnice« s Scampolom na Proseku-Kontovelju, Sežani in Nabrežini je oblast prepovedala!

Na splošno so bile predstave »Čitalnice« prav dobre. Dokler ni bilo delo dobro naštudirano, ni šlo na oder. Glavni igralci so zelo nadarjeni, škoda je le, da se nekateri ne zanimajo preveč za jezikoslovno in leposlovno znanje. Ker pa so igralci »Čitalnice« po večini še mladi, lahko upam, da bodo v tej stvari še napredovali.

Prihodnji razpored bo po zatrdilu odbora in vodstva, bogatejši in pretežno slovanski. Tudi pripravlja odbor načrte za prenovljenje odra ter za podaljšanje in razširjenje dvorane.

Glavni igralci »Čitalnice« so bili letos: Ban, Cesar, Gvardijančič, Hervatinova, Kreševičeva, Pregarčeva, Primožič, Požar, Sila in Silova, Stepančičeva, A. Širok in Terčič.

*

V Gorici je prirejalo »Dramatično društvo« predstave v »Trgovskem domu«. Razpored je bil takle:

Molière: Namišljeni bolnik; De Guimera: V nižavi; Nebesa na zemlji; Svoboda: Poslednji mož; Ivan Cankar: Pohujšanje v dolini šentflorjanski; Jalen: Dom; P. Golia: Peterčkove poslednje sanje; Cvetko Golar: Vdova Rošlinka.

Ako sem prav zasledoval, so priredili Goričani na svojem odru 17 predstav in eno na gostovanju v Trstu, na odru »Čitalnice«. Kakor vidimo je bil goriški razpored pretežno slovenski. — Režijo je vodil Ciril Bratuž. — Goriško gledališče se letos ni moglo prav razmahniti.

K omenjenemu razporedu moram dodati še opero »V vodujaku«, ki jo je spravilo na oder v aprilu »Pevsko in glasbeno društvo v Gorici«.

*

Zelo delaven je bil v poslednjih letih dram. odsek v Ajdovščini. (Letos manj, menda radi ovir s strani oblasti.) Omenjanja vreden je tudi dramski odsek, ki vrši predstave v »Marijinem domu« v Trstu. Razpored pa je večinoma tendenčen in predstav so deležni večinoma le člani. — Do treh predstav je prišel kljub velikim oviram s strani oblasti nekdanj močni dram. odsek mladinskega društva »Prosveta« v Trstu. — Naj še omenim, da je skoro v vsaki večji vasi na Primorskem oder, na katerem se od časa do časa vrše kakšne predstave. Povpraševanje po lahkih ljudskih igrah je veliko in tržaška »Prosveta«, ki zalaga podeželske odre z igrami, ima dosti posla in skrb. Čuti pa se pomanjkanje dobrih ravnateljev (režiserjev). Tržaška »Prosveta« je letos skupno z »Glasbeno Matico« priredila tečaj za podeželske pevovodje. Ali se ne bi mogel prirediti podoben tečaj tudi za ravnatelje? Karel Širok (Trst).

Koncert Zveze pevskih zborov. Zveza ima vsako leto skupščino in priredi ob tej priliki koncert vseh v Zvezi včlanjenih zborov. Na dan letošnjega zborovanja je nastopilo petnajst zborov, večinoma podeželskih, vsak z dvema pesmama, torej petnajst nastopov; šestnajsti (približno tristo pevcev in pevk) je bil skupen pod vodstvom zveznega pevovodje Zorka Prelovca. V sporedu je bilo med drugimi osemnajst Adamičevih in ena Lajovičeva pesem. Ta sestava sporeda zasluži grajo, ker ne kaže drugega hotenja, kakor »peti vseprek«. Pri slučajno sestavljenih programih manjka smotrenosti, ki je pri podobnih koncertih tembolj potrebna, da lahko zbori in njih pevovodje spoznavajo drug od drugega literaturo in da se uče dobrega in boljšega prednašanja. Saj se jim nudi le vsako leto parkrat priložnost poslušati druge zборе. Večina podeželskih zborovodij dobi zmisel za nove, še nepoznane skladbe šele, ko sliši skladbo v dobri izvedbi, ki ga šele navduši, da tudi on poizkusi trdi oreh. Skladbe nametane vseprek ne pridejo do iste veljave, kakor v stilistično izbranem sporedu in včasih vsled tega utrpijo škodo. Artistični odsek Zveze naj za prihodnji koncert sam sestavi spored, tako bo dobil koncert enotnost in se bo približal društvenemu namenu in cilju. Priporočljiv bi bil kronološki koncert najznačilnejših naših mojstrov zborove literature od Flejšmana in Maška do Lajovica in še naprej. Slučajno tak spored ne bo nikdar nastal.

V splošnem je bila produkcija utrudljiva in precej enolična, jasno pa se je pokazalo, da je umetniška stopnja odvisna od kakovosti njenega vodje. Nočem klasicirati zmožnosti in vrednost posrednih društev, prepričan pa sem, da je vodstvo Zveze že pri tem nastopu opazilo vrzeli, ki jih bo na kateri koli način poizkusilo popraviti, da bodo prihodnje prireditve z zmiselno organizacijo in poukom dosegle umetniško višino, ki bo zrcalo zdravega umetniškega hotenja v našem narodu.

M. Bravničar.

OSLOVSKA ČELJUST.

Krpanova kobila ante portas?!

Prva lastovka. »In vendar bo morala bodoča sezona računati na denarne uspehe predstav, če bomo hoteli sploh še imeti gledališče. — Fr. L. »Jutro« 1925, št. 142.

*

Skomine. »Zdi se nam, da bi ravnala tudi naša drama prav, ako bi posnemala notranje smernice teh programov (dunajskega Lustspieltheatra!) ter predvsem forsirala moderno lahko dramo ter klasične stvari potisnila nekoliko v ozadje. Naše občinstvo zanima sodobnost, preteklost pa spada bolj v šolo.« — »Slov. Narod« 1925, št. 199.

*

Vedno človekoljubni gospod o isti stvari. »Danes, po vojski (ki smo jo mi zelo lahko preboleli), v konkretnih bridkosti, še mnogo bolj nego preje. Le ne preveč tragedij, ne vedno pretežkih stvari — je življenje samo za vsakogar pretežko. Ljudje in njih živci potrebujejo odmora (kako skrbno), pozabljenja na svoje skrbi (zakaj pa ravno v gledališču?). Smeh in dobra volja (in mogoče še »izvrstni Mrakovi raki«) sta (so) od nekdanj najboljša, kar je danega človeku.« — M. Z. v »Slov. Narodu« 1925, v kritiki o »Pegici mojega srca«.

*

Toda ne, zakaj »neumorni g. Matej Hubad nam daje s svojo umetniško osebnostjo garancijo za bodočo sezono, da bo storjeno vse, kar je mogoče z odmerjenimi sredstvi, da se nivo našega gledališča stalno dviga do popolnejše višine in tako približuje idealu, ki ga mora kot naša najvišja umetniška institucija vedno skušati doseči.« — »Jutro« 1925, št. 184.

*

V tem nas posebno potrjujejo besede »neumornega g. Mateja Hubada«, ki jih je izrekel pred nedavnim časom na občnem zboru Glasbene matice, da je namreč intendant pri gledališču iz tega nagiba, da ne bi s pokojnino, ki mu jo bo treba v kratkem izplačevati, preveč obremenil matičnega proračuna...

*

Morda pa le ni čudno, da nam uprava za bodočo sezono obljublja med drugimi deli svetovne dramatike tudi Govekarjevega: »Desetega brata«.

* * *

Satura. Difficile est Saturam scribere.

*

Ob historični razstavi portreta. »Ali naj naštevam? Izmed okrog 350 portretov naj ti naštejem po šolsko najvažnejše, ali klasificiram? Če je to potrebno, naj se tega dela loti strokovnjak. To poročilo pa je brez pretenzij, poročilo enega gledalcev, ki bi rad povedal svojim bralcem, kaj je videl, pa pove le majhen drobec in ž njim niti ne more utemeljiti, zakaj je tako vznemirjen in vzradoščen nad dogodkom te zbirke.

V portretu 300 lic od XVI. do XX. stoletja vidiš lice naše dobe kakor v zrcalu. Radovednež si stopil v paviljon, filozof ga zapuščaš, prema temperamentu mrmraš »Omnia sunt vana« ali pa »še bo luštn« in odideš domov ali pa na sejem...« — »K« v »Jutru« 30. avgusta 1925.

UREDNIŠTVO JE PREJELO SLEDEČE NOVE KNJIGE:

Cankar Iv.: Zbrani spisi I. zv. (Erotika izdaja l. 1902 in 1899. Pesmi 1892—1898. Vinjete.) Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. V Ljubljani 1925. Založila Nova Založba.

Cankar Iv.: Zbrani spisi II. zv. (Črtice in povesti 1893—1899; Kritični in polemični spisi 1896—1899.) Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. V Ljubljani 1925. Založila Nova založba.

Kmetova Marija: V metežu. Roman. V Ljubljani 1925. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Splošna knjižnica zv. 54.

Kuhar Lovro: Povesti. Ljubljana. Zadružna založba. Leposlovna knjižnica 1. zv.

Meško Ksaver: Listki. V Ljubljani 1924. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Splošna knjižnica 36. zv.

Wendel Hermann: Der Kampf der Südslaven um Freiheit und Einheit. 1925. Frankfurter Societäts-Druckerei G. M. B. H. Abteilung Buchverlag, Frankfurt am Mein. 8°-S. 798. Inhalt: Geleitwort. 1. Geschichtslose Nation und Raja. 2. Die Selbstbesinnung der geschichtslosen Nation. 3. Die Erhebung der Raja zur Nation. 4. »Iliria oshivlena«. 5. Serbischer Staat und serbischer Geist. 6. Die illyrische Leier. 7. Für Freiheit und Volkstum. 8. Umwälzungen und Umbildungen. 9. Die Grossen und die Kleinen. 10. Sammlung und Aufmarsch. 11. Opfergang und Erfüllung.

Nova revija. V jeseni — koncem septembra 1925 začne v Ljubljani v založbi Vigred (I. Albreht, Ljubljana, Škofje ulica 8-I.) izhajati nova znanstvena revija. Časopis za filozofijo. Revija, ki bo v obsegu 3 tiskovnih pol in v obliki velike osmerke izhajala četrtletno, bo urejeval profesor filozofije na ljubljanski univerzi, dr. France Veber. Z revijo bo gotovo ustrezno vsem onim krogom, ki se zanimajo za to panogo znanosti. O reviji še izpregovorimo.

Konfekcijska tovarna Fran Derenda & Cie.

družba z o. z.

Ljubljana

CENTRALA:
Emonska cesta 8.

PRODAJALNA:
Erjavčeva cesta 2,
nasproti dramskega gledališča

Telefon interurban: centrala 313, prodajalna 249. — Brzjavici: Derenda. — Pošt. hran. rač. 10.563

Lastna novozgrajena tvornica moške, deške in otročje konfekcije ter vseh vrst uniform.

Prodaja svoje lastne izdelke po izredno znižanih konkurenčnih cenah tudi na drobno v detajlni trgovini na Erjavčevi cesti 2, nasproti Dramskega gledališča.

Oglejte si našo bogato zalogo in prepričajte se o brezhibni prvovrstni izdelavi in zelo nizkih cenah!

Proti primerni garanciji tudi na obroke!

MEDIĆ – ZANKL

tvornica olja, lakov in barv.

Centrala: Ljubljana

Podružnica: Maribor

Skladišče: Novisad

Tvornice:

Ljubljana — Medvode

Najboljše kvalitete!

Laneno olje, zjamčeno čisto firnež, vseh vrst laki, oljnate, zemeljske in kemične barve, kit znamke

Lasten domači fabrikati!

„MERA KL“

Mestna hranilnica ljubljanska

(Gradska štedionica) v Ljubljani.

STANJE VLOŽENEGA DENARJA preko 130 milijonov dinarjev ali 520 milijonov kron.

SPREJEMA VLOGE na hranilne knjižice in tekoči račun proti najugodnejšemu obrestovanju.

ZLASTI PLAČUJE za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

JAMSTVO za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kakor kjerkoli drugod, ker jamči za nje poleg lastnega hranilničnega premoženja še.

MESTO LJUBLJANA

z vsem premoženjem in davčno močjo. Ravno radi tega nalagajo pri njej tudi sodišča denar mladoletnih, župni uradi cerkveni in občine občinski denar. — Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je

denar popolnoma varen.

SLAVENSKA BANKA

d. d. Centrala: Zagreb

Podružnica: Ljubljana

Vplačana deln. glavnica in rezerve nad 120,000.000 Din.

Otvorja akreditive, izstavlja garantna pisma in izvršuje vse bančne posle najkulantneje

PODRUŽNICE:

Beograd, Celje, Dubrovnik, Gornja Radgona, Kranj, Maribor, Murska Sobota, Osijek, Sarajevo, Sombor, Sušak, Šabac, Šibenik in Wien

EKSPOZITURE:

Rogaška Slatina (sezonska) in Jesenice

AFILIJACIJI:

Slovenska banka Ljubljana in Jugoslovska industr. banka d. d. Split

Lastni agenciji v Južni Ameriki:
Buonos Aires, Rosario de Santa Fe
v Severni Ameriki: v vseh večjih mestih direktne bančne zveze

Vloge na knjižice in v tekočem računu
obrestuje najpovoljnejše

Posreduje vse bančne in trgovske posle z inozemstvom, posebno z Italijo in Avstrijo

Olajšuje posle eks- in importerjem s tem, da jim eskomptira menice v lirah kakor tudi v drugih inozemskih valutah